

JUSTAS STANKEVIČIUS 2018-04-20

Olympian time machine. Kas nutylima?

„<...> Be kiekvieno papasakoto mito, yra ir dar vienas, neįvardijamas, nepapasakotas. Kitas, kuris moja iš šešėlių, išnyra tik aliuzijų, fragmentų, atsitiktinumo pavidalu, ir niekas nedrįsta jo papasakoti kaip vienos istorijos“ (Robertas Calasso, „Kadmo ir Harmonijos vedybos“).

2018 metų balandžio 17 dieną į menų spaustuvę susirinko didelis būrys įvairaus plauko žmonių. Ir visai ne veltui! Šią dieną įvyko unikalios Arturo Bumšteino 12 skirtingų balsų instaliacijos „Olympian machine“ pasaulinė premjera. Šioje instaliacijoje, kiekvienas atlikėjas įrašymo metu turėjo atpasakoti jiems perskaityto Humero „Iliados“ istoriją su absoliučia laisve nukrypti nuo temos. Spontaniškumas, asmeniškumas, įvairių klausimų persvarstymas,- Štai kuo charakterizuojamas šis kūrinys. Tačiau viskas nuo pradžių...

Garso instaliacija 7-iame šiuolaikinės operos festivalyje... Opera be matomų veikėjų? Teisingai! Net ir konservatyviai žiūrint sunku nesutikti, jog šis kūrinys negali būti įtraukas į operos festivalį, nes kaip ir teigė pats kūrinio idėjos autorius, šis kūrinys turi visus operos bruožus: Veikėjus (nors kurių ir nematom), muziką, naratyvą. Vienas iš operos kritikos kriterijų yra atlikimas, tad šį kriterijų verta pritaikyti ir čia. Pirmoje kūrinio dalyje buvo skaitoma Homero „Iliados“ istorija (ta pati istorija, kurią girdėjo ir atlikėjai). Atlikime buvo tam tikrų nesklaidumų: Atlikėjas pasiklydo puslapiuose, vietomis norėjosi sklandesnio skaitymo. Bet gal viskas tai buvo padaryta su tikslu? Po mito perskaitymo sekė pati 12 balsų instaliacija, kurioje, visai taip, kaip ir teigė kūrinio programa sekė įvairūs asmeninio pobūdžio nukrypimai nuo istorijos atpasakojimo. Nors instaliacijos pradžioje, garsiakalbiuose įgarsinti balsai skambėjo panašiai vieni į kitus (visi akcentavo pyktį dėl atminties spragų), tačiau „įsivažiuojant“ kiekvienas atlikėjas tapo vis charakteringesnis. Beje šio kūrinio pamatas- atminties spragos, nėra svetimos psichologijoje, tad būtų buvę taiklu nurodyti tokius psichologus kaip George Armitage Miller'į ir pristatyti kelis faktus apie laikinosios atminties ribotumą. Kalbant apie monologus, ko gero nebus klaidinga teigti, kad dėl minčių nenuoseklumo sunku padaryti aiškų istorijos naratyvą ir aptarti kiekvieną balsą atskirai. Bet man užstrigo keli „highlights“ momentai. Pirmas iš jų, gan humoristiškas, vargiai galima nesutikti, kad net negirdint šių žodžių jie kelia tam tikrą šypsena:

„<...> Taip pat vardu reikšmės... Vienas iš herojų šioje istorijoje-Ajaksas... Buvo žinomas kaip stipresnis už Graikiją... Mūsų dienų kontekste Ajax pavadino indų ploviklį su gražiu žodžiu žaismu: Ajax- Stronger than all the Greece. Tas supanašėjęs žodžių Graikija ir riebalai skambesys.

Kitas momentas verčia iškelti klausimą, ar menas turėtų būti apolitiškas, nes instaliacijoje pasitaikė tam tikrų politinių gairių. Keli iš balsų vis priminė klausytojams apie JAV prezidento, Donaldo Trumpo rinkimų pažadus, kurie sukosi apie „sieną“. Svarbu paminėti jog tuo metu fone skambėjo amerikietiško stiliaus muzika (džiazas), bei buvo rodomi tokie muzikinių takelių pavadinimai kaip „Luxury summer piano instrumental musica“. „Luxury“, sienos, džiazas neleidžia manyti jog šis kūrinys yra apolitiškas, tokiu būdu neišvengiamai susiduriame su faktu, jog kai kuriems publikos dalyviams tai galėjo būti tam tikra provokacija (ypač dėl fakto, jog vienas iš balsų kalbėdamas apie sienas pasakė labai spenglerišką teiginį, jog „netoli nuėjom“). Po pasaulinės premjeros sekė diskusija su idėjos autoriumi bei atlikėjais. Diskusijoje pats autorius nenorėjo apibrėžti kūrinio esmės, kas bandoma pasakyti šiuo kūriniumi, tačiau matant psichologijos aliuzijas bei žinant kūrinio epigrafą pagrįstai galime manyti, jog šio kūrinio esmė sunkiai gali būti apibrėžta vienu konceptu, nes greičiau tai įvairių aliuzijų „kratiny“, kurios galimai buvo nesąmoningos. Svarbu prisiminti ir

balsų skaičių- Dvylika. Dvylika dalyvių balsų būtų galima tam tikra prasme suvokti ne tik kaip aliuziją į 12 graikų dievų, bet suvokti kaip ir dodekafonijos aliuziją, bet ko gero aptarti visus šiuos dalykus užtruktų tiek, kiek ir pačios instaliacijos atlikimas (tuo labiau kaip ir minėta, nėra aišku, ar įžvelgiamos aliuzijos išties nėra tik sutapimai). Šį kūrinį vertinu už idėjos originalumą, bet sunku išvengti ir kritinių pastebėjimų. Pagrindinis pastebėjimas būtų tai, kad žiūrovams būtų vertinga išsamiau susipažinti su trumposios atminties „lag‘ais“, kas galimai padarytų kūrinį brandesnį ir suteiktų publikai didesnį supratimą apie dalykus, kuriuos šio kūrinio dalyviai kalbėjo savo įrašuose.